

På tur med kultur

**Förbi ängar och hus
på asfalt och grus
I varierad terräng
vi drar vår refräng**

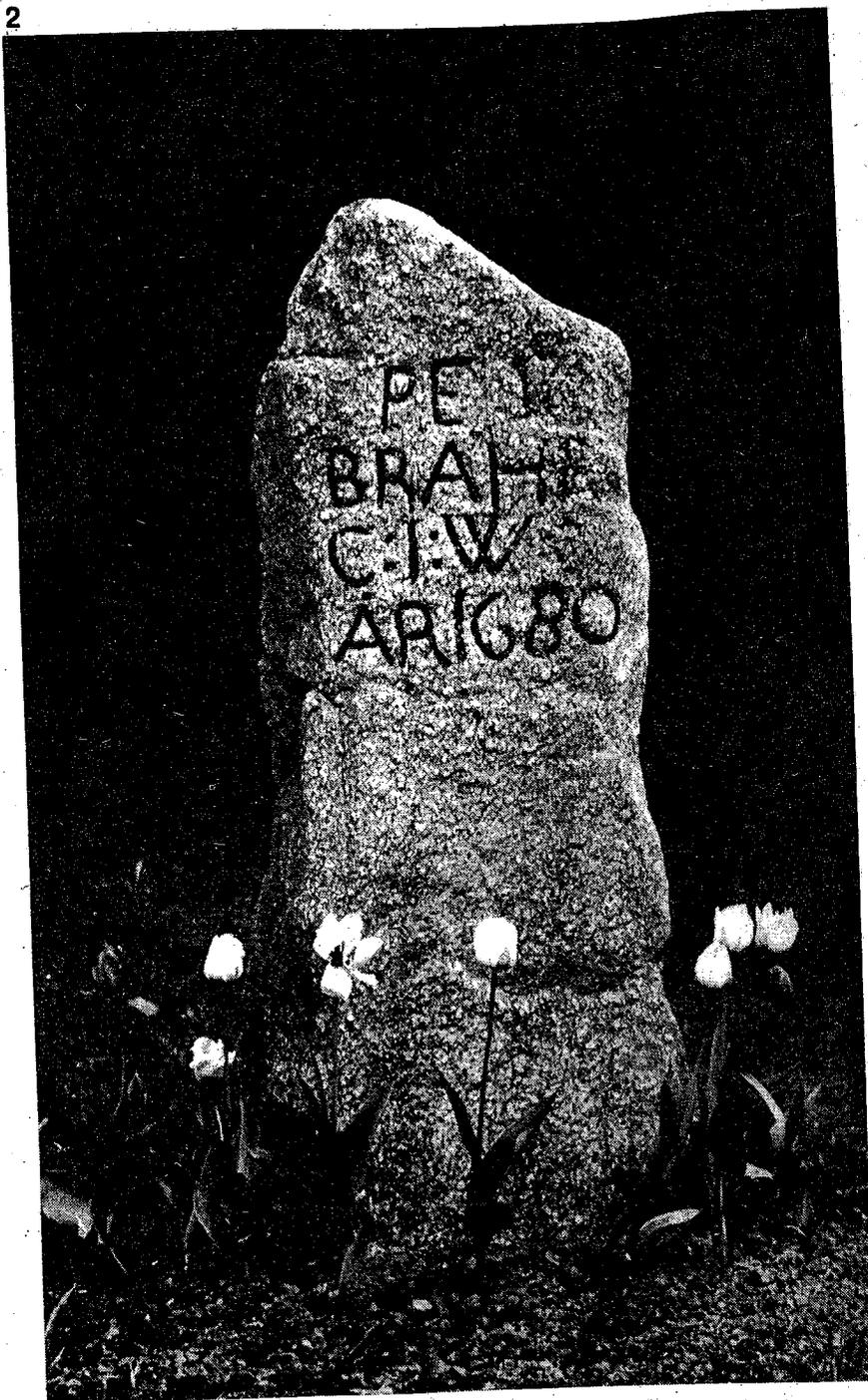
**Runt hela vår trakt
vi tutar och kör
i vår egen takt
men sjunger i kör**

**Nu cyklar vi runt
i vår vackra natur
Det är trivsamt och sunt
att se på kultur**

**Nu cyklar vi runt
i vår vackra natur
Det är trivsamt och sunt
att se på kultur**

Gör som grabbarna på WIGHS: Ta grusvägen!

Du som befinner dig i Lysing nu skall veta, att du är privilegierad på ett särskilt sätt: Du har just här möjlighet att få uppleva ett av vårt lands vackraste avsnitt, det omväxlande gränslandet mellan den bördiga östgötaslätten och det karga småländska höglandet, och dessutom gränsar bygden till Vätterns väldiga förkastningsgrav.

Inte nog med detta. Du befinner dig dessutom i hjärtat av den bygd där svriges historia fått sina konturer, men du hittar även djupa avtryck av senare delar ur vår historia.

Från mystik och sägner kring Drottning Omma och fantasieggande kulturminnesmärken som påbyggnaden i Broby eller vikingastenen i Rök är steget långt och du hittar minnesmärken som bevisligen inneburit avgörande påverkan på vårt lands utveckling.

I Alvastra bodde de första kungarna för ett enat — nåja, åtminstone sammanhållet — Sverige. I Alvastra byggdes också ett av de mest betydelsefulla klostren, vilket starkt kom att påverka inte bara religionen, utan betydde minst lika mycket för ägoförhållanden, jordbruket, sjukvården, bildningen, byggnadsteknik och den tidens industriteknik.

Här finns namn i bygden, som kan spåras till nordiska sjuårskriget, och här har strider förekommit vid många andra tillfällen. Men här har även människor levat i den goda tiden — grevens tid.

År 1680 — för 300 år sedan — placerade greve Brahe sina vägmarkeringar mellan Gränna och Ödeshög, vilka utan svårighet klarat tidens tand och står kvar än i dag. Fortfarande kan alltså vägfärdande ha dessa milstolpar som säkra fixpunkter för var man befinner sig på resan.

Nu efter 300 år lever vi också i en god tid, och därför har Brahestenarna tagits till utgångspunkt för den här skriften. Det finns en för varje mil mellan Gränna och Ödeshög, vilket är lika med en för varje århundrande sedan de sattes upp. Den tredje av stenarna från Gränna räknat står i Braheparken strax norr om Ödeshögs kyrka. Härifrån skall vi göra olika turer i Lysingsbygden med den skrift som hjälp.

Vi tänker oss att du använder cykeln, när du följer med runt, och du kan välja en enklare och kortare bana eller en längre och jobbigare i mera kuperad terräng. Våra förelag här är i princip upplagda i solfjädersform med de första turena söderut utmed Vättern, de mellersta upp mot Trehörnebygden och de sista går norrut mot Alvastra och Omberg.

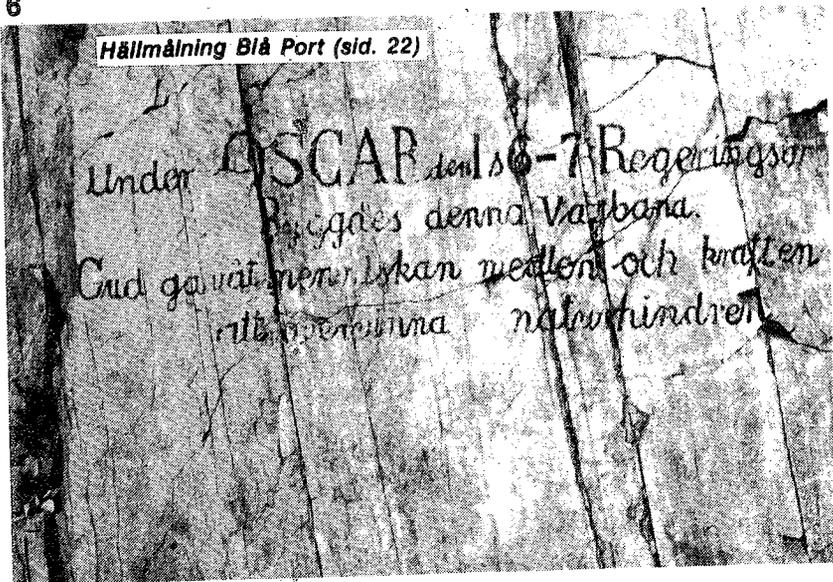
De olika objekten som omnämns ligger varavde i de olika turena, då det annars skulle bli alltför många stopp om du skulle ta alla i en följd. Därmed får du variation på varje tur trots att de går in i varandra, och desutom kan du naturligtvis hitta på egna kombinationer med hjälp av kartan.

Under alla förhållanden är vi övertygade om att du får stort utbyte oavsett vilken runda du än väljer.

Mycket nöje!

Ta det lugnt och ha det så trevligt!

Hällmålning Blå Port (sid. 22)

VÄTTERSTIGEN—GETINGARYD—NORRA KÄRR—VIDA VÄTTERN—NÄTERYD

(Cirka 33.400 m.)

LYSINGSVÄTTERSTIG

Den stora trafikströmmen går numera utanför Ödeshög, men så har det inte alltid varit. Tidigare var vägen genom samhället från Skybacken utmed Vätterstranden till Gränna den stora pulsådern för genomfartstrafiken. Den har haft olika beteckningar som Riksettan och E4.

Nu är den officiella beteckningen Riksväg 918, alltså i högsta grad diskriminerande för den väg som även fått epitetet 'Sveriges vackraste landsväg'. Men så kallas ju även andra vägavsnitt i vårt vackra land. Vätterstigen är dock en enda, och det namnet gäller i turistsammanhang.

Forts. på sid 8

Ett Varmt Tack

till Ödeshögs Fritidsnämnd och bygdens
annonsörer, vilkas bidrag möjliggjort ut-
givningen av denna trycksak.

FÖRTECKNING

- 1 Uppgränna
- 2 Kungsvägen/Holavägen
- 3 Kleven
- 4 Klevens kvarn
- 5 Norra Kärr
- 6 Narbäck
- 7 Hästafällan
- 8 Sjöberga
- 9 Holkabergr
- 10 Blå Port
- 11 Stava hamn
- 12 Stava missionshus
- 13 Gåsabo
- 14 Haddåsen
- 15 Tällekullen
- 16 Stavreberg
- 17 Skäggs håla
- 18 Skansen
- 19 Kanonhinder vid Näteryd
- 20 Siggeryd
- 21 Grönlund
- 22 Skrädeberg
- 23 Maltmossen
- 24 Sommarhemmet Maltmossen
- 25 Freberga
- 26 Kråkeryd
- 27 Sparvahamnen
- 28 Munkakällan
- 29 Kolaberget
- 30 Sväm
- 31 Erstorp
- 32 Broarna över Svämån
- 33 Öninge hamn
- 34 Braheparken
- 35 Ödeshögs Hembygdsgård
- 36 Visjön
- 37 Tingstad
- 38 Renemodsamnen
- 39 Boet
- 40 Skräddarp
- 41 Skräddarp
- 42 Skräddarp
- 43 Skräddarp
- 44 Skräddarp
- 45 Trehörna säteri
- 46 Smesserna
- 47 Slangeryd
- 48 Tandtallen vid Fagerhult
- 49 Hallongstugan
- 50 Lorasjöbadet
- 51 Stengårdstorp
- 52 Vattensågen vid Häslevadet
- 53 Hundgraven vid Sättra
- 54 Sättra Ångar
- 55 Kyrkbacken
- 56 Poststenen vid Skybacken
- 57 Stora Åby kyrka
- 58 Åby Fyrbondegård
- 59 Häggestad
- 60 Sjöstorp
- 61 Råby
- 62 Hällristningarna vid Hästholmen
- 63 Hästholmen
- 64 Ålebäcken
- 65 Sverkerstenen
- 66 Sverkerkapellet
- 67 Gråtorp
- 68 Strand
- 69 Sverkergården
- 70 Galgbacken
- 71 Stocklycke vandrarhem
- 72 Naturum, Stocklycke
- 73 Omberg
- 74 Dags mosse
- 75 Alvastra kloster
- 76 Pålbyggnaden vid Broby
- 77 Stora Broby
- 78 Jussberg
- 79 Heda järnvägsstation
- 80 Heda kyrka
- 81 Ekkullen
- 82 Norrö
- 83 Agralia
- 84 Rehnstad
- 85 Rökstenen
- 86 Rökstenen
- 87 Rökstenen
- 88 Rökstenen
- 89 Rökstenen
- 90 Rökstenen
- 91 Rökstenen
- 92 Rökstenen
- 93 Rökstenen
- 94 Rökstenen
- 95 Rökstenen
- 96 Rökstenen
- 97 Rökstenen
- 98 Rökstenen
- 99 Rökstenen
- 100 Rökstenen

29 KOLABERGET

Öster om Vätterstigen och söder om kullen finns fortfarande vägorset av den ursprungliga Kungsvägen, när den korsade Svåms byväg. Här låg en **avrättningsplats**. Galgar placerades alltid väl synliga för dem som passerade — en tankeställare för såväl laglydiga som patrask och stråtrövare, som färdades genom länskapet. Där två vägar korsades var platsen särskilt lämplig.

Högst uppe på berget finns en **gravhög**. Möjligen har här även varit tingsplats.

3 KLEVEN

Från Vätterstigen tar du en lång backe snett upp utmed utlöparen av Grännaberget. Grusvägen går upp vid Getingaryd (campingplats), och här bedrivs industriodling av svarta vinbär. Från gården har du en vidunderlig utsikt mot Gränna, Visingsö och Västergötland.

4 KLEVENS KVARN

Vattenkvarn, som var i drift till och med hösten 1979. De senaste 30 åren drevs dock kvarnen med elektricitet. Den yngsta kvarnbyggnaden ligger på nersidan av vägen och till byggnadens grund, där turbinen satt, var fallhög-

den från kvarndammen 21 meter. Det gav ansenlig kraft, trots att bäcken är relativt liten.

På översidan av vägen ligger en äldre kvarnbyggnad, vilken sedermera kom att användas till kvarnstall. Den stensatta grunden till denna byggnad innehåller trasiga kvarnstenar, vilket alltså talar för att det funnits en ännu tidigare generation kvarnar på platsen.

Ett par hundra meter ovanför kvarndammen ligger ännu en damm, och själva vattenmagasinet återfinns ytterligare någon kilometer söderut vid Isgårda. Nedströms kvarnen följer bäcken sprickdalen nedanför Narbäck tills den störtar ut i Vättern vid länsgränsen mellan Småland och Östergötland.

5 NORRA KÄRR

Ett område av riksintresse på grund av förekomsten av den sällsynta bergarten Nefelinsyenit. De enda övriga kända platserna med denna bergart finns i Särna i Dalarna, på Alnön i Medelpad och Almunge i Uppland.

Vid fyndigheten i Norra Kärr — där cirka en femtedel av området ligger inom östgötagränsen — tillkommer dessutom de två mycket sällsynta mineralerna katapleilit och eudialyt, varför bergarten i fyndigheten har fått ett eget namn — Grennait.

**Talar Du om
cross och T så...
säg Husqvarna-
det räcker...**

ALLT OM MC

Lagnetegs/ab
bilar

Nygatan 21, Ödeshög.

är målet för dej som vill åka bekvämt.

**SMAKA
ALFAKÄNSLAN**

på en provtur hos oss.

19 KANONHINDER VID NÄTERYD

Vid sidan av Västra Hölavägen mitt emot avtagsvägen till Näteryd, finns ett kanonhinder bevarat, sannolikt från Nordiska sjuårskriget. Ett flertal husgrunder på platsen utvisar att vägen ursprungligen har gått mellan busen.

En tolkning går ut på att hindret fick ligga kvar genom att soldaterna helt enkelt drog sina kanoner över åkerlappen vid sidan av vägen, och att den nya sträckningen sedan behölls, där vägen fortfarande går.

Bygdens enda OPINIONSBILDARE

Det enda opinionsbildande organ som finns i Lysingsbygden är **folkungen**. Ortstidningen som kommer ut när du minst anar det.

- ★ **Säger ifrån när det behövs**
- ★ **Uppmuntrar**
- ★ **Dokumenterar**

Många sparar på folkungen för debatten och ledarsidorna. Andra samlar på tidningen för bildernas skull. Många tjuvläser fortfarande. Allt fler uppskattar värdet av en lokal ortstidning genom en egen prenumeration. Några läser den för att få avreagera sin ilska över utgivaren.

Folkungen retar, gläder, engagerar, bidrar till att stimulera en levande bygd.
Stöd den du också! PRENUMERERA!

SÄTT IN 105:- PÅ POSTGIRO 137988-2,
och kommer folkungen på posten.

34 BRAHEPARKEN

Där Storgatan och Mjölbyvägen möter varandra ligger Per Braheparken med den tredje av de Brahestenar som finns inom kommunen. Här står också ett av de få konstverk som finns. Det är 'Rågens rike' av Clarence Blum, från 1955, som syftar till kommunens och länets betydelsefulla näring — jordbruket.

Rågens rike

Av övrig utsmyckning i bygden — utöver de klenoder kyrkorna har att uppvisa — finns inte så mycket, men inomhus i Brockmanssalen finns en väggmålning med motiv från det sedan urminnes tid kända pingstfirandet 'Annanda Hjässe' på Omberg. Centralt beläget är konstverket på Konsumväggens utsida med ett vintermotiv av en by utfört i enfärgad mosaik.

I övrigt får du njuta av bygdens många vackra utsiktspunkter, och du kan ta dig till dem på vägar av olika beskaffenhet. De på kartan dubbelstreckade vägarna E4 och Riks-50 är olämpliga att cykla på annat än korta sträckor på grund av all biltrafik, och dessa har undvikits. Hårdbeläggning finns på vägarna: Lysings Vätterstig (gamla Riksettan), Tranåsvägen, vägen från Hålan till Trehörna samhälle, vägen Alvastra—Heda—Rök, vägen utmed Tåkern förbi Kyleberg och Rehnstad. Vägen mellan Åby Fyrbondegård och Heda har just iordningställt för hårdbeläggning, men innan detta är gjort blir vägbanan här svårare att cykla än slitna grusvägar. Du kan undvika den längsta delen genom att åka norr om denna på en parallell väg mellan Häggestad och Heda.

De vägar som ingår i det allmänna underhållet kan vara mycket otrevliga att cykla på om du råkar komma strax efter att de skrapats och saltats. Då får du verkligen känna av att du är ute och cyklar. Många av de mindre vägarna och

Milsten Porsarp

MUNKAKÄLLAN—SKRÄDEBERG—STAVA HAMN—ÖJAN—HADDÅSEN—JUSSERYD

(Cirka 30.500 m.)

2 KUNGSVÄGEN — HOLAVÄGEN

Parallellt med motorvägen och Vätterstigen — men mera slingrande — löper Västra Holavägen genom landskapet. Detta är den ursprungliga riksvägen, vilken har utvecklats från en ridstig till vagnsväg lämplig för diligensstrafik och andra transporter mellan norr och söder.

Här har många kända personer i vår historia dragit fram: kungar, munkar, den Heliga Birgitta. Kungsvägen var även härväg för olika krigståg i vår

ÖDESHÖGS MUSIK- & BOKCAFE

Storgatan 33, Tel. 0144 * 11361

- ★ Rökfri miljö
 - ★ Låga priser
 - ★ Hembakat bröd
 - ★ Trädgårdsservering
- Söndagar serveras VÄFFLOR med sylt och grädde.

... kan också beställa musikinstrument

historia, och fortfarande finns olika minnesmärken om detta.

Vägen är cykelbar till största delen från Stockseryd söderut till länsgränsen på Holaveden. Beteshagar, ängsmark och åkrar växlar mellan utsiktspunkterna, som ger många tillfällen till fina naturupplevelser.

28 MUNKAKÄLLAN

Vid Granviken springer en naturkälla fram ur marken, och denna sägs ha varit rastplats för munkar, när de reste genom landet eller gjorde exkursioner från Alvastra för att studera floran i bygden.

Fortfarande finns människor som i sin ungdom deltagit i spelmansfester vid Munkakällan. Ängen vid Munkakällan är känd som en samlingsplats ända in i vår tid.

23 MALTMOSSEN

Tidigare lanthandel och taxistation. Här drivs numera vävstuga och sommartid även studiecirkelverksamhet med anknytning till vävstugan.

22 SKRÄDEBERG

Här låg tidigare en poststation medan ännu diligenserna avarade för transporterna genom landet.

Häggströms Plåtslageri

Ventilationsanläggningar
Byggnadsplåtslageri
Verkstadsarbeten
Takstrykningar

Spånledning
El- och gassvets
Tak- och väggplåt
Villaskorstenar

PLÅTSLAGERIMATERIAL för gör-det-själv montage,
med FACKMANS RÅD.

14

11 STAVA HAMN

Hade sin verkliga storhetstid på 1930-talet, men var en betydelsefull last- och landningsplats långt tidigare. Segelskutornas tid är gemensam med storhetstiden för hamnen i Stava. En del av piren, hamnplanen och hamnkontoret finns fortfarande kvar.

13 GÅSABOL

Fridlyst tall står helt nära vägen men kan ändå vara svår att upptäcka för den som ej känner till platsen.

14 HADDÅSEN

Här ligger ett av de missionshus, som ligger tätt i skogsbygden.

15 TÄLLEKULLEN

Tidigare affär och skola.

VÄTTERN

Sveriges andra sjö i storlek, vilken har bildats i en gravsänka som uppstått genom förkastningar i berggrunden för cirka 280 mil år sedan. Härigenom har sjön blivit mycket djup och tillhör landets allra djupaste. Söder om Visingsö är djupet 128 m. och utanför Ödeshög finns djup över 100 m.

I Vättern känner man till minst 28 fiskarter som exempelvis Vätterröding, öring, sik, harr, lax, gädda, abborre och lake. Bland övriga arter kan nämnas siklöja, nors och hornsimpa, vilka räknas till glacialrelikterna som blev kvar i sjön när landet höjdes och skiljde den från Östersjön. Hit räknas även fem arter av kräftdjur och en fiskparasit, som man känner till i Vättern.

Vattenytan regleras genom avtappning vid Motala ström, och tillflödet sker genom större åar som Svartån, men även från ett otal mindre bäckar, vilka starkt bidrar till att försköna landskapet, särskilt i Lysingsbygden och de branta partierna söder om Ödeshög.

Klevabäcken rinner ut vid länsgränsen mot Småland nedanför Narbäck. Källflöden till denna finns mest på smålandssidan.

Stavabäcken faller ut i sjön i höjd med Stavabacken. Källflöde är Gyllingesjön.

Sunnerydsbäcken passerar Vätterstigen vid Grönäng, och den har Angseydssjön som källflöde.

Orrnäsån är liksom föregående bäckar meandrande och har Visjön som källflöde. Ån korsar Vätterstigen strax söder om Ödeshögs tätort.

Ålebäcken rinner norr om Hästholmen och har sina källflöden i markerna vid Sjöstorp och Häggestad.

MJÖLNAÅN, som rinner ut i Vättern söder om Vadstena, får sitt vatten från Tåkern, vilken har två större tillflöden från bygden: **Disevidsån** med tillflöden från Väsjön i Lysings häadsallmänningssödra del, via Översjön, Bonderydssjön och Renemodammen, passerar Vätterstigen vid Åby Västergård och fortsätter förbi Vallby, Gottorp och Ramstad.

Den andra är **Lorbybäcken**, som ansluter till Tåkern öster om Kyleberg. Den har sina källor i Gransjön, passerar Lorasjön, Sättradammen, Dalbobeta

DAGENS RÄTT

14:95

ÖPPET KL 9-22

Pärlans Grill

Vid E 4 - riksväg 50

ÖDESHÖG. Tel 0144/118 11. VÄLKOMNA!

Det nya
matstället
för just er bilister,
fotvandrare
och cyklister!

VI AUTOMAT-
TVÄTTAR DIN BIL
MEDAN DU ÄTER

KIOSKVAROR

ÖPPET:
Vardagar 8 - 19

GS service

och Kvarntorp. Även Trehörnasjöns vatten når Vättern så småningom, men först efter att ha passerat Hallongen, Stengårdstorp och Fjättmun för att ansluta sig till Svartåsystemet vid Ekeby.

**TV—RADIO—STEREO
ABC-80—BILSTEREO
GRAMMOFONSKIVOR**

Arnes Radio & TV

ARNE GUSTAVSSON

Storgatan 23 • 599 00 Ödeshög

Telefon 0144/102 16

Service av alla märken.

...bilstereo & antenner.

KRÅKERYD—MALTMOSSEN—STAVRE- BERG—BÖRSTABOL—GRÄSBERG—BOET

(Cirka 34.500 m.)

27 SPARVAHAMNEN

De få möjligheter som finns att landa med båt på denna del av vätterstranden har alltid utnyttjats. Här har naturen ordnat ett skydd mot den oroliga sjön. På ängen ovanför den lilla hamnen finns grunden efter fiskaren Sparvs stuga. Därav namnet.

Att komma ner till Sparvahamnen går bra utmed den stig och trappa som finns i anslutning till området med sommarstugor, att komma upp fordrar mer kraftansträngning.

26 KRÅKERYD

Du får på den gamla Kungsvägen uppleva en underbar utsikt över Vättern. Vid gårdsgrinden står den mellersta av de tre Per Brahestenarna som finns och här har du även en senare generation av milsten — sådana som mätte en fjärdings väg. Du befinner dig alltså åtta fjärdingar från Gränna, vilket är lika

GRÄNNA-VISINGSÖ HISTORIA

En bred och djup skildring av Gränna och Visingsö genom dokumenten genom tiderna. Från äldsta tid till kommunsammanslagningen 1970. Ekonomiska villkor, hemmansklyvning, kommunikationer, skolväsende, stadsbyggnadshistoria, kulturpersonligheter, påron och polkagrisar, allt finns där.

Gunnar Lindqvist, landsantikvarie och chef för Jönköpings museum, skriver om förhistorisk tid — 1523. Framlidne rektorn docent Salomon Kraft om perioden 1523—1720. Lektor Josef Rydén om perioden 1720—1862. Tage Grennfeldt, f.d. redaktör för f.d. Gränna tidning, avslutar med tiden efter 1862 fram till våra dagar. För bildurvalet svarar Olof Fong, intendent på Gränna museum.

Ett 100-tal foton, flera i färg, ingår i boken som är på 448 sidor och finns hos

AB SIGFR.

med två mil — på Brahestenen mätt med 1680 års måttstock, långt före vår tids exakta standardisering.

25 FREBERGA

Markeringssten för vägstycke. Dylika markeringar gjordes även i trä, men nu finns endast dem som är i sten bevarade. De sattes upp med olika långa mellanrum beroende av gårdarnas storlek. Markägarna var skyldiga att hålla sitt vägstycke i farbart skick, och underlåtenhet medförde kraftiga efterräkningar. Samma beräkningsgrunder känns fortfarande igen till stora delar, då

- * KAFFESERVERING
- * Hembakat bröd, våfflor m.m.
- * Beställningar
- * Kopparhantverk

Hjärtligt välkomna!

man numera tilldelar andelar i vägsamfälligheter.

Trots att vägen saknat underhåll sedan länge kan ej döljas att underhållet fungerade bra på sin tid, så att vägen var i mycket gott skick.

16 STAVREBERG

Unik minikycka av sten, som uppfördes av några ungdomar på 1800-talet. Svår att hitta utan vägvisare.

39 BOET

Tidigare viktig centralort för skogsbygden. Vid torget ligger fortfarande kvarnen och kvarnstallet, samt den ena av de två kaféer som fanns. Orten hade vidare borstfabrik, cykelverkstad, andelsmejeri, telegrafstation, skola, två affärer och tre sågar.

Tillbakagången till trots är Boet fortfarande ett centrum med skola och nybyggd gymnastikhall, bygdegård, lanthandel, missionskapell, två sågar och ett flertal andra småföretag runt om, samt en livaktig idrottsförening. I olika politiska program finns tankar om en försiktig ökning av bostadsbyggandet i Boet.

37 TINGSTAD

Gammal tingsplats med välbevarad domarring och andra spår från forntiden. Svår att hitta utan vägvisare.

35 ÖDESHÖGS HEMBYGDSGÅRD

Eftersom denna skrift är avsedd i första hand för cykelutflykter, skall vi inte ta mycket plats i anspråk för att skriva om Ödeshög. Men en promenad runt Klockarängen och till Hembygdsgården vill vi ändå nämna. Här finns en samling hitflyttade byggnader, senast Slöjdvillan som skall vara återuppförd och inredd till hösten 1980.

Här ligger även Bergska muséet, som är födelsehem för skolmannen Fridtjuv Berg, efter vilken även låg- och mellanstadieskolan i Ödeshög fått namn. I muséet, som visas på begäran, är en skolsal av lancastermodell inrymd. Sommartid bedrivs vandrarsamsamhet i Hembygdsgården.

**Loords
Bilverkstad**

Auktoriserad verkstad för
**V•A•G
CITROËN och
DATSUN**

VIDA VÄTTERN—NÄTERYD—SIGGERYD— JUSSERYD

(Cirka 24.600 m.)

30 SVÄM

Byn Svembovadh är känd från 1300-talet, och hade då mycket större betydelse än Ösiö — dagen Ödeshög. Förutom avrättningsplatsen uppe vid vägkorsningen fanns här en kyrka och gårdsnamn som Jonsgården, Västergården och Skräddaregården påminner fortfarande om bybildningen.

24 SOMMARHEMMET MALTMOSSEN

Det tidigare missionshuset i Maltmossen används numera endast på sommaren, då det emellertid kommer till flitig användning. Drivs av Baptistförsamlingen. Tiderna för olika aktiviteter här och vid SMU:s sommarhem återfinns i församlingarnas sommarprogram.

21 GRÖNLUND

Vid Vätterstranden finns den ena av två lokaler inom kommunen, där Visingsöformationen kan iaktas. Bergarten finns ej på andra håll i landet, utan endast på Visingsö och vissa platser av Vätterstranden. Vid Grönlund är det en yngre del av Visingsöformationen som uppträder — sandsten. Strax söder om Grönlund finns en domarring, vilken dock delvis är förstörd av den väg du färdas på.

FRITIDSCENTRET

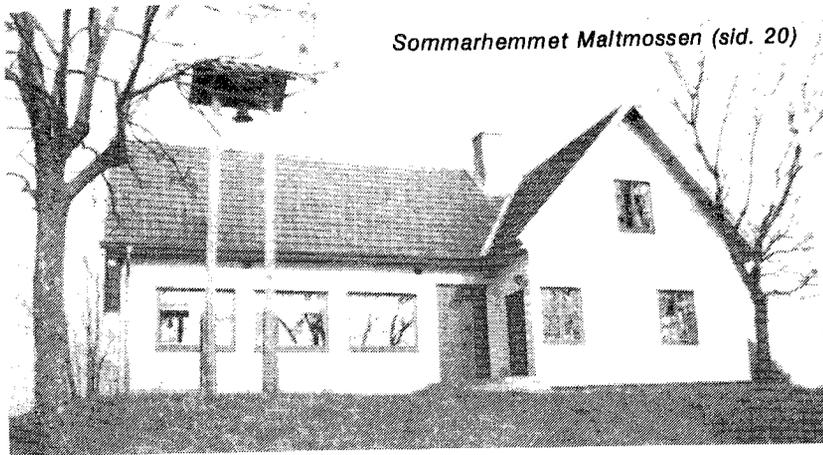
I ÖDESHÖG

Behöver Du någonting inom radio-TV,
cykel, sport o. fritid? KONTAKTA

WIGHS & FTR.

Radio TV Cykel o. Sport

Sommarhemmet Maltmossen (sid. 20)

17 SKÄGGS HÅLA

Omtvistad. Enligt en tolkning är det platsen för ett vattenhål på flatberget vid vägkanten, där hästarna kunde vattnas utan att vagnen behövde köras av vägen. Skägg utförde tjänsterna mot betalning. Den vanligaste tolkningen om Skäggs håla är en liten grottskreva vid vägkanten, där stråtrövaren Skägg kunde hålla sig gömd undan förföljare.

En annan tolkning gör gällande att svenska soldater under ledning av Skägg höll sig gömda här, sedan de lyckats döda en dansk härförare. Kanske har flera av tolkningarna fog för sig, om släkten Skägg varit långlivad och seder skifta med generationers växlingar.

18 SKANSEN

Strax norr om Skäggs håla ligger det nordligaste värnet utmed Kungsvägen i Holavedens gränsförsvar. Det var i bruk bl.a. 1567 vid danske härförarens Daniel Ranzau härjningståg. Vid Skansen fanns extra starka anordningar — i en väl vald terräng — för att hindra fiendens framfart.

På vägen utmed Vättern från Husqvarna och genom det otillgängliga Holaveden placerades timmerbrötar och andra väghinder tätt i orostider. När fienden tagit sig förbi Skansen var det värsta avklarat, och en öppnare terräng fram mot Östgötaslätten tog vid.

20 SIGGERYD

Tidigare skola.

VÄTTERSTIGEN—UPPGRÄNNA—NARBÄCK STAVA MISSIONSHUS—STAVREBERG

(Cirka 38.200 m.)

10 BLÅ PORT

Den svårforcerade ravinen födde stolthet hos vägrallarna i mitten av 1800-talet, vilket resulterade i en monumental, men ödmjukt skriven, text direkt på den flata berghällen. Vid vägbreddningen cirka 100 år senare försvann den ursprungliga texten då hällen sprängdes bort, men samma formulering placerades på nytt på den nya flata vägg som uppstått efter breddningen.

Den befästningsliknande utbyggnad som återfinns strax norr om ravinen på

När du trampat runt

KOPPLA AV HOS

Strandhs Konditori

Mitt i byn

NU MED NYTT STYRE

I år öppet hela sommaren. Även söndagar!

* UTESERVERING *

HJÄRTLIGT VÄLKOMNA!

KÅGE Bergstrand

nersidan av vägen, är en tidigare rastplats som delvis blev överbyggd när vägen breddades.

Från berghällarna norr om Blå Port lastade man fordom ved och timmer rakt ner i segelskutorna på Vättern, eftersom vattendjupet medger att båtarna kunde gå nära bergen här.

8 SJÖBERGA

Hit flyttades gästgiveriet från Holkaberg 1852, då vägen utmed vätterstranden blev klar fram till Stava och vidare upp mot Ödeshög. Här började också den skomakerirörelse som sedan blev affärsverksamhet i Ödeshög. Många fruktträd vittnar ännu om en på sin tid icke föraktlig trädgårdsverksamhet vid Sjöberga.

1 UPPGRÄNNA

Innan du från Vätterstigen når Uppgrännaliden — stigningen som för dej upp i höjd med Brahehus — passerar du två vackra stenar på nersidan av vägen. Den ena är en runsten och den andra en minnessten över de vägfarare som på sin resa nödgades passera över den farliga Holaveden och därför först besökte kapellet som låg på platsen. Här låg alltså en motsvarighet till kapell för sjöfarare, vilket vittnar om Holavedens farlighet i forna tider.

6 NARBÄCK

Strax söder om gården i dalgången står en av Per Brahestenarna, således är du nu en 'myl' från Gränna, vilket inte helt stämmer med den andra vägmarkeringen några 100 meter söder därom.

Från höjden några 100 meter norr om gården har du en grandios utsikt över dalgången. Här förekom strider mot danskarna 1452, men även under dackeupproret på Vasatiden.

7 HÄSTAFÄLLAN

Ravinen **Fäktahäll** och beteshagen Hästafällan på nersidan av vägen har sitt ursprung från strider mot danskarna. Fältherren Daniel Rantzau passerade här under sitt fälttåg 1567, ett företag som genomfördes utan något egentligt motstånd från Erik XIV:s armé, men här gjorde svenskarna ändå ett anfall mot den omkring 8000 man starka hären.

Enligt vissa uppgifter var det huvudsakligen män ur traktens befolkning, som utförde angreppet på inkräktarna. De slog till mot trossen med liar och andra tillhyggen och skar bl.a. av senorna på 800 hästar, vilka därmed blev kvar på slagfältet. Därav namnet på betet.

9 HOLKABERG

Gästgivargård med månghundraåriga anor. När nya vägen byggdes 1852 (nuvarande Vätterstigen) flyttades dock gästgiveriet till Sjöberga vid Vättern.

12 STAVA MISSIONSHUS

Missionshusen ligger tätt i skogsbygden och utgör den närmaste möjligheten för bygden folk att delta i en föreningsaktivitet. De används inte enbart till frikyrkomöten, utan är även samlingsplats i andra sammanhang.

Broarna över svämån (sid. 26)

STORA ÅBY KYRKA—RENEMO—ERSTORP ORRNÄS—ÖNINGE—ÖNINGE HAMN

(Cirka 20.100 m.)

57 STORA ÅBY KYRKA

Uppförd 1755-57 strax intill platsen för den tidigare kyrkan från 1100-talet, som ej finns kvar. Altaruppsatsen och dopfunten är samtida med den nya kyrkan. Så mycket klenoder från tiden före finns ej eftersom kyrkan tillhörde dem som plundrades av danskarna under Rantzaus fälttåg 1567. En mässhake från 1500-talets början är dock bevarad, men finns på Statens historiska museum.

HALLINS

- Ett företag i rostfritt -

erbjuder trygga jobb
i vacker bygd

Tala med Roland Leideborg

Tel. 0144 - 11060

38 RENEMODAMMEN

Viltvatten anlagt 1977 genom förstärkning av ett tidigare dammfäste. Nedströms finns de övriga vattenmagasin som användes för driften av kvarnar och sågar i Kroxeryd. I samma system har förekommit ett flertal dämmen och vattenkraftsanläggningar innan det når Tåkern vid Ramstad.

36 VISJÖN

Här ligger den största av kommunens fyra badplatser. På försommaren bedrivs simskola. Sjön är den populäraste av kortfiskesjöarna med bl.a. ett gott bestånd av abborre. Kring Visjön finns ett stort antal fritidshus, som visar områdets popularitet.

31 ERSTORP

Vid gården hittades i slutet av 1800-talet utsökta föremål från vikingatiden, bl.a. en torshammare och guldföremål, som räknas till det finaste i landet från denna tid. Arabiska mynt från år 895 - 957 i samma fynd vittnar om vikingarnas vidsträckt verksamhet. Fynden finns på Statens Historiska Museum.

32 BROARNA ÖVER SVÄMÅN

Där Vätterstigen passerar över ån kan man studera flera generationer av brokonstruktioner. Den äldsta av de tre på platsen är dessutom breddad och upphöjd i en senare etapp än ursprungligen.

Med hänsyn till detta — och dessutom lägger till sedan länge försvunna generationer av träkonstruktioner som måste ha funnits här — kan man räkna in vadstället, vilket måhända givit upphov till namnet Svembavadha — vadstället över Svembån — och här notera minst fem olika epoker att passera över ån, samtidigt som man hör motorbullret från den nyaste bron några 100 meter uppströms på E4.

33 ÖNINGE HAMN

Den andra i storlek inom kommunen efter Hästholmens hamn. I ett naturligt skydd för Vätterns vågor ligger båthusen, men härifrån fiskar ingen längre för sin försörjning. I hela Vättern har för övrigt antalet yrkesfiskare blivit mycket mindre än för en generation sedan.

Det är tillåtet för alla invånare i landet att fiska i Vättern med rörliga redskap som pimpel och metspö. Från klipporna i Öninge hamn går det utmärkt att meta. När vattentemperaturen sent omsider på sommaren blir lämplig, går det också utmärkt att bada här.

folkungen, Ortstidning i kulturbygd !

BOET—HÅLAN—TREHÖRNA—FAGERHULTS TALL—BONDERYD—STORA ÅBY

(Cirka 42.200 m.)

42 VAGNSJÖN

När ända fram till vägen mellan Boet och Tranås. Disponeras för sportfiske av Ödeshögs Fiskeklubb, och användes dessutom för bad. Men sjöbotten är förrådsk och på vissa ställen finns dyhålor, där faktiskt drunkningsolyckor har inträffat.

45 TREHÖRNA SÄTERI

Utgör grunden för sockenbildningen av Trehörna 1643. Fastigheten drivs numera i form av Behmska Stiftelsen, uppkommen efter Gustava Behm, som avled 1908.

46 SMESSERNA

Söder om Trehörna samhälle ligger triangelpunkten Mon 238 m. ö.h. endast 25 m lägre än Ombergs Hjässa, vilken enligt uppgift kan ses i klart väder. Här finns forngravar.

47 SLANGERYD

Tidigare brunnsort. Brunnssalongen finns fortfarande kvar liksom hotellbyggnaden. Kraftstationen som får sitt vatten via en tub från Trehörnasjön, är fortfarande i drift. I det vatten som sipprar förbi i bäcken slingrar sig en och annan ål tillbaka hem från Sargassohavet. Men alla de

Säker service hos

Ödeshögs Bil & Motor AB

Låt oss göra EKONOMITRIMNING på bilen, som kan hjälpa Dig att spara många liter dyrbar bensin. Dessutom undviker Du startproblem.

Bensinstationen	0144 ★ 10135
Verkstad	10145
Lagret	10235

många milens vandringar är förgäves, ty här fastnar ålen i fällan — en ålkista, som kan beskådas vid sidan av vägen över bron.

48 TANDTALLEN VID FAGERHULT

Fagerhults tall står alldeles vid vägkorset till Djupvadet i Häradsallmanningen och är därför lätt att upptäcka, trots skogen i övrigt runt om. Trädet bär tydliga spår av skrock, som bestod i att den som hade tandvärk kunde söka sig till tallen, peta med en sticka i den onda tanden och placera stickan i en spricka i barken på trädet.

Därmed var det onda överfört och värken skulle försvinna. Enligt förre ordföranden i Ödeshögs kulturnämnd förekommer det fortfarande att en del av urinvånarna i bygden använder metoden när tandläkaren inte hinner med att hjälpa.

BOET—SKRÄDDARP—KORSBACKEN— HALLONGEN—SÄTTRA—SKYBACKEN

(Cirka 47.600 m.)

40 SKRÄDDARP

På smålandssidan av länsgränsen finns bygdens enda egentliga isälvsgröta, cirka en halv meter i diameter och en dryg meter djup. Svår att hitta utan hjälp av vägvisare.

41 BÄSJÖN

Norr om Fagernäs på västra sidan av sjön finns ett fornminne i form av en järnåldersgrav.

49 HALLONGSTUGAN

Häradsallmanningens stuga vid Hallongen ligger mycket vackert i en vildmarksbetonad del av bygden. Vägarna i Häradsallmanningen är i mycket gott skick och särskilt cykelvänliga med tanke på att biltrafiken är minimal.

50 LORASJÖBADET

Ett av kommunens tre badplatser i småsjöar, vilka blir snabbt varma på försommaren. Sjön ligger i anslutning till Häradsallmanningen och är inte förorenad av några utsläpp.

53 HUNDGRAVEN I SÄTTRA

I dungen ute på åkern sägs en av Karl XII:s hundar vara begravd.

Östergötlands Tvätteri Industri AB

ÖDESHÖG

En tillgång för bygden som ger
service till militär, landsting och industri.

Poststenen Skybacken (sid. 30)

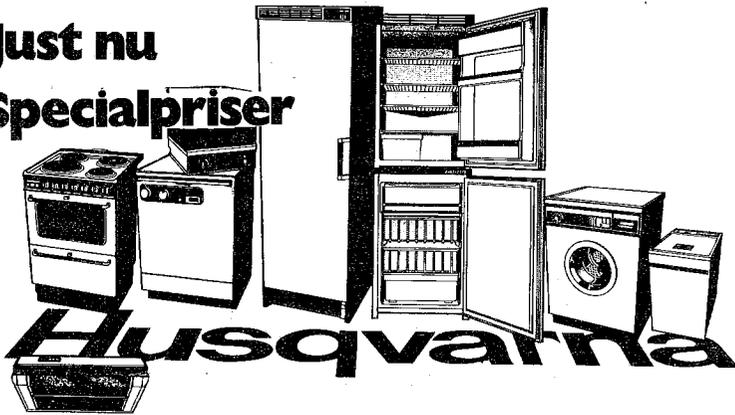
56 POSTSTENEN VID SKYBACKEN

Stenen står tillsammans med en annan sten vid den forna avtagsvägen från Kungsvägen upp till Järnstad. Här skulle postryttare och senare diligensförare blåsa i hornet, så att man hann få fram avbytestästarna uppe vid poststationen. Liknande stenar har alltså funnits på många platser utmed postvägarna, men så gott som samtliga är försvunna, varför stenen är unik.

→→ **Sommarerbjudande**

t.o.m. 31/7-80

**Just nu
Specialpriser**

Elektro-Pär

Verkstad och kontor Skolgatan 1
TELEFON 0144/100 15, bost. ankn.

Vikan Husqvarna

HÅLAN—TREHÖRNA—HEJLA—HEDA— ÅBY FYRBONDEGÅRD

(Cirka 54.200 m.)

43 VARGGROPEN VID HÅLAN

Knappt 100 m. mot Ödeshög på vägen mellan Boet och Tranås, där Trehörnavägen ansluter men på motsatta sidan, finns en mindre kulle med en fördjupning i mitten. Gropen på kullen har emellertid varit djupare när den brukades för sitt ändamål — som varggrop.

44 TREHÖRNA

Den tredje i storlek av kommunens tätbebyggelse. Trehörna har egenskola, barnstuga, ålderdomshem, affär, hembygdsgrd och har kommunalt vatten och avlopp. Kyrkan av trä ligger mitt i byn och bidrar till att ortens läge vid Trehörnasjön blir en idyll.

Här finns en av kommunens badplatser med simskola på försommaren. Vattnet duger bra eftersom det kommunala avloppet genomgår rening innan det släpps ut i sjön. Någon annan förorening finns ej heller. Trehörnasjön är en kortfiskesjö.

Trehörna badplats

51 STENGÅRDSTORP

Intakt anläggning — bortsett från vattenhjulet — för utnyttjande av vattenkraft. Det är här lätt att få en uppfattning om hur kvarnen har fungerat.

52 VATTENSÅGEN I HÄSSLEVADET

Ligger alldeles vid vägen. Sågen är restaurerad som den fungerade då den användes. Den drevs med turbin, men har tidigare drivits med vattenhjul av överfallstyp, vilket framgår av byggnadskonstruktionen. Lagg märke till de kraftiga konsolerna av trä, som håller taket på plats.

85 RÖKSTENEN

Världens mest omtalade runsten, som fortfarande besitter magisk kraft. Ännu finns det människor som inte vågar se stenen, medan andra dras till den som till en magnet och utvecklar lärda avhandlingar om hur inskriptionen skall tolkas.

På Rökstenen finns cirka 800 runor och chiffertecken eller trollrunor. Såväl den urnordiska runraden med 24 tecken som den förenklade raden med 16

Värdshuset Vätterhästen

HÄSTHOLMEN

Anita o. Wolfgang Gärtner

Vi gör så gott vi kan för att du skall trivas och tror du blir nöjd med **maten**, med **drycken**, **stämningen**.

Ställets genuina lokaler i gammal kulturbygd bidrar till det.

Gör bordsbeställning i god tid!

VÄLKOMMEN !

Är du på resande fot och behöver pengar?

Ha med dej din sparbanksbok, som går i hela Norden och ha med dej ditt **MINUTEN-kort** som går på 550 platser i Sverige oberoende av banktider.

Lycklig resa — God tur!

Stora Åby sparbank

— I takt med tiden —

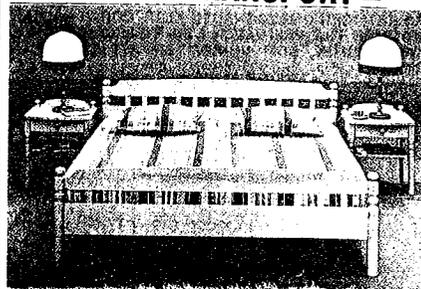
Rökstenen. (sid. 32)

När det gäller möbler lönar sig ett besök hos

kajlings MÖBLER AB

Ödeshög. Tel 0144/100 45

— FRI HEMTRANSPORT —

Efter cykelturen
Ligg skönt i en
dubbelsäng

ENDAST

2.025:-

Med resår och
bäddmadrasser.

runor är representerad. De enkla s.k. kortkvistrunorna eller norska runorna har även kommit att kallas rökrunor eftersom de är karaktäristiska på denna sten.

Rökstenen anses vara från 800-talets början eller något tidigare och innehåller strofer om bl.a. Vämod och Varin samt om strider på Själland. Den har upplevt skiftande öden och bl.a. varit inmurad i kyrkoväggen, innan den blev kultföremål för turister.

86 SLÖJDVILLAN

I Rök finns en av de fyra slöjdvillorna från 1889, som tillkom efter en donation av kammarrättsrådet Carl Leonard Kinmanson — den s.k. Kinmansonska fonden — . Kinmansons grav finns på Röks kyrkogård. De tre övriga slöjdvillorna finns i Stora Åby, Heda och Ödeshögs Hembygdsgård.

RÖKSTENENS BENSIN & DIESEL

BÖRJE DALVIK
Rök, 59900 ÖDESHÖG
Tel. 0142-71220

BENSIN—DIESEL
TILLBEHÖR

Öppet:

Dygnet runt från Sönd. 08.00 — Fred. 24.00
Lörd. 08.00 — 17.00

AB RÖKS RESTAURANG

Rök, 59900 ÖDESHÖG
Tel. 0142★71268

Öppet:

Sönd. 09.00 — 01.00 (natten mot måndag)
Dygnet runt från månd 06.00 — fred. 23.00.
Lördagar 08.00 — 16.00

Slöjdvillan Stora Åby (sid. 35)

79 HEDA JÄRNVÄGSSTATION

Ligger vid Mjölby — Hästholmenbanan, som byggdes 1910 för att underlätta transporten av timmer, maskiner, ved, torv och slättens lantbruksprodukter. Den används fortfarande för transport av spannmål och konstgödsel. Får kanske en ny storhetstid i takt med ökat medvetande om energisparande. Banan och stationen lyckades ju överleva förre SJ-generalens ambitioner att utplåna det svenska järnvägsnätet.

Bensinbrist? Punktering på cykeln? Skorna utslitna?
Trött? Krasslig? Sparsam?

Ödeshögs TAXI

finns där Du bäst behöver den.

Tel. 10151

Dygnet runt

SKYBACKEN—SÄTTRA—ÅVALLEN—KYLE-
BERG—DAGS MOSSE—VÄSTRA TOLLS-
TAD—HANINGETORP—RÅBY

(Cirka 36.400 m.)

(Cirka 36.400 m.)

55 KYRKBACKEN

Vid Högrödjan passerar Tjurtorpsvägen över den grund som ursprungligen var ännad för kyrkbygget i Stora Åby socken (som därmed kanske fått ett annat namn). Stensättningen i marken är delvis kvar och en hörnsten är väl synlig.

En sägen berättar varför bygget flyttades: Det man byggde upp på dagen revs ner på natten. En tillkallad klok gubbe förklarade att man skulle spänna ett par oxar för en sladd, så skulle man få svaret varför bygget rasade. Oxarna spändes för, gick till Stora Åby, där de gjorde halt. Man hade alltså byggt kyrkan på fel plats. Men grunden hade man tydligen placerat rätt, för den finns ju kvar.

54 SÄTTRA ÄNGAR

Naturreservat som bildades 1970 med syfte att bevara ett stycke löväng och ett stycke hagmark intill varandra, så att de kan jämföras. Lövängen, som

Vi ställer upp.

Vi jobbar med och ger service till idrottsförbund och organisationer och har lång personlig erfarenhet av deras arbetsvillkor.

Vi tar hand om hela projekt från idé till färdig produkt eller bara en bit där det behövs hjälp.

Ring oss och prata tryck, layout, film, kampanjer — vi ställer upp på dina villkor!

Danagård
Grafiska

Box 37, 599 00 Ödeshög

Telefon: 0144-10 8 10

vårdas genom slätter, får en annan flora och karaktär än hagmarken, som vårdas genom betesdrift.

En inventering av florán i Sättra Ängar från 1968 visade cirka 200 arter. Särskilda bestämmelser gäller för naturreservatet, vilket framgår av anslag på platsen. Där informeras även utförligare om ängens funktion i tidigare bondekultur.

87 TÅKERN

Naturreservat sedan 1975. Sjön hör till nordeuropas förnämsta fågellokal. Den har ett medelvattendjup med endast 0,8 m. Det är orsaken till att så många fågelarter trivs här. Över 200 arter har iakttagits under årens lopp.

En karaktäristisk flora har också utvecklats kring, på och under sjöns vattenyta. Två speciella möjligheter att överblicka sjön från fågeltorn finns. Närmast till hands från Ödeshög ligger tornet vid Glånås.

89 KYLEBERG

Säteri som arrenderas av Weibulls AB för utsädesförädling och forskningsförsök. Den mäktiga och karaktäristiska lindallén, något som före bilismens dominans var en mycket vanlig syn vid slättens vägar, finns bevarad här. Allén omfattas av cirka 250 träd.

88 SVANSHALS KYRKA

De äldsta delarna anses vara från 1100-talet och kyrkans omnämns i skrift

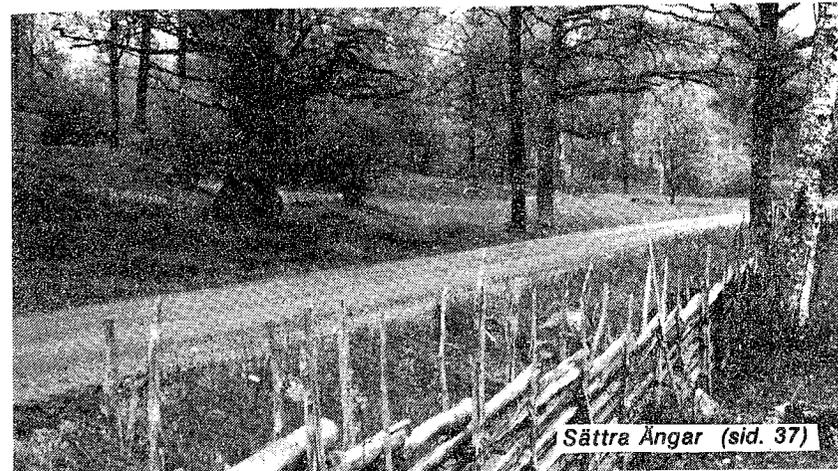
BEFAB

(BERG & FALK AB)

Tel. 10870, 10860 ÖDESHÖG

Utför: Transporter av alla slag.
Lastningsarbeten med lastmaskiner.
Grävningsarbeten.
Schaktningsarbeten.
Planeringsarbeten.

Försäljer: Grus, singel, makadam m.m.

första gången 1280, men sitt nuvarande utseende fick den vid en omfattande restaurering i slutet av 1600-talet. På tornspiran sitter inte en tupp utan givetvis — en svan.

Som förnämsta inventarium räknas altartavlan, vilken ursprungligen suttit i kapellet till slottet Tre Kronor. Det räddades undan när slottet brann och skänktes till Svanshals av Ulrika Eleonora. Kyrkan hörde, som de flesta andra i bygden till dem, som plundrades av såväl Daniel Rantzau som av Gustav Vasa.

84 REHNSTAD

Hör till länets allra största jordbruk. Rehnstad har i likhet med många andra gårdar en mycket vacker mangårdsbyggnad, vilken dock ligger ovanligt väl i blickfånget för den som passerar på vägen förbi godset.

Ödeshögs **GolvShop**

☎ 0144★10940

RIDDAREGATAN 12

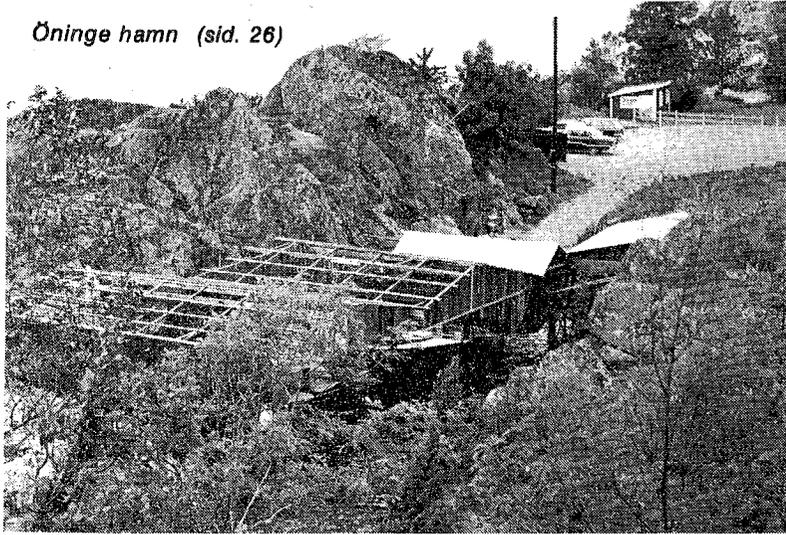
ALLT FÖR GOLV

Heitäckn. Plastm.
Golv o. vägg för våtrum
Tras- o. gångmattor
Mjuka badrumsmattor
Lumi antiklister

NU
KAN DU SJÄLV TVÄTTA
DINA HELTÄCKNINGSMATTOR

MED
Domestic
Mattrengörare

Öninge hamn (sid. 26)

73 OMBERG

Sägenomspunnen kulle mellan Vätterstranden och östgöta-slätten. Den är bildad som en horst och intressant för många olika kategorier: geologer, zoologer, botanister. Även den som bara önskar en allmän naturupplevelse får stort utbyte av en vandring på Stocklycke Äng, upp till Hjässan eller ovanför Västra väggar. Skiftningen mellan bokskogens dunkel och det av gran dominerade urskogsreservatet är endast två sidor av naturupplevelsen.

Många fler finns och möjligheten att få se älg, rådjur eller annat vilt under

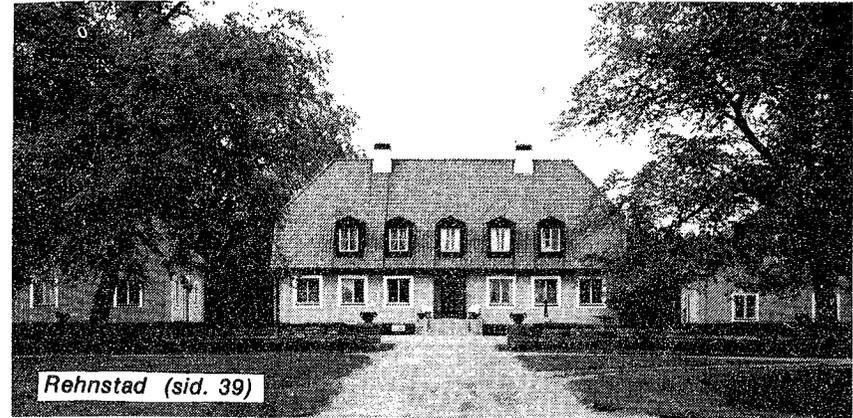
Vid behov av service...

MSI EL

MOTALA STRÖMS INSTALLATIONS AB

...allt i elbranchen...

MOTALA | VADSTENA | ÖDESHÖG | ASKERSUND
0141/10058 | 0143/10400 | 0144/10024 | 0583/10323

Rehnstad (sid. 39)

dina strövtåg är stor på Omberg. Fram till 1805 fanns en kunglig djurgård, vilken sträckte sig ett stycke ut på Dags Mosse, men djuren trivs ännu.

Bland mycket annat som finns att nämna är de tre fornborgarna - spår av en försvunnen kultur. Att beskriva allt fordrar egna kapitel, men utförlig information får man lättast genom att besöka Naturum vid Stocklycke.

Om Lysingsbygden finns mycket mer att tillägga än vad som ryms i denna broschyr.

**Allt
för BYGGET**

ÖDESHÖGS
byggmaterial ab

-PRISKAPAREN

**ÅBY FYRBONDEGÅRD—HEDA—HJÄSSA-
TORGET, OMBERG—STRAND—
HANINGETORP**

(Cirka 26.700 m.)

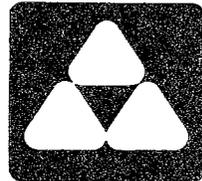
58 ÅBY FYRBONDEGÅRD

Här har östergötlands äldsta fornynd hittats, enkla redskap av flinta.

59 HÄGGESTAD

Tidigare brunnsort. Källan finns fortfarande kvar ute i en åker väster om gården. Den **rundbyggda ladugården** är av en byggnadstyp som var vanlig förr, men nu en av de få som finns bevarade. Ladugården har förklarats vara ett av kommunens mest intressanta byggnadsminnen.

**Wahlquists
Verkstäder**

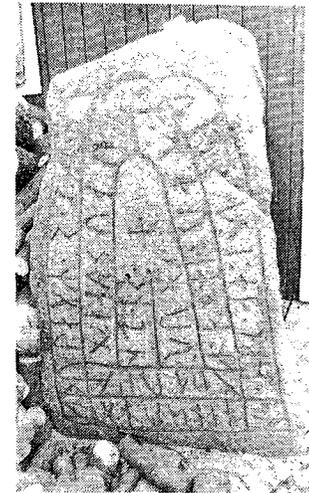
I ÖDESHÖG AB

Vi tillverkar detaljer för förpackningsmaskiner. Förutom skärande bearbetning har vi specialiserat oss på svetsade konstruktioner.

83 NORRÖ

Naturresevat sedan 1973. Området består i huvudsak av isälvmaterial med moräninslag. Åsarna är väl utbildade och mellan dem finns dödisgröpar. Ungefär halva arealen är åkermark och övrig mark är till största delen beten, men vissa partier är obrukade. Där framträder områdets stäppartade torrängar mest karaktäristiskt, vilket samtidigt präglar vegetationen.

En av örterna är luddvedel, som är känd på svenska fastlandet endast på ytterligare fem platser, samtliga i Östergötland, men i Norrö förekommer den rikligt. Här finns också ett gravfält från bronsåldern.

Runsten Kvarntorp

**Nordiska
Möbelfabriken AB**

— GRUNDAD 1919 —

Backasand, ÖDESHÖG

Legotillverkar TRÄMÖBLER

63 HÄSTHOLMEN

Den näst största av tätbebyggelsen inom kommunen. Var på sin tid mer betydande än Ödeshög genom sitt läge vid Vättern. Hästholmen anses till och med ha varit stad med eget stadsvapen. Namnet kan ha uppstått av den holme där båtarna kunde lägga intill så nära att man kunde föra i land hästarna efter båtresan.

Holmen kallas i dag Husbacken och är nu förbunden med fastlandet genom att man fyllt ut området till en hamnplan. Namnet Husbacken anses uppkommet efter Hästholmens Hus 'Villa Hestholmensis', borgen från vilken kungens utsände styrde provisen.

Järnvägen och hamnen är andra viktiga minnesmärken i Hästholmens historia. Tillkomsten av dessa gav ett nytt uppsving, som hade en särskild höjdpunkt vid bärgningen av ångaren Per Brahe 1922. Båten hade förlist en höstnatt fyra år tidigare, och när den bärgades upplevde Hästholmen en hel sommar av marknadsstämning.

Några av offren från förlisningen ligger begravda på Västra Tollstads kyrkogård. I Västergårdsviken söder om hamnplanen och Göta Lantmäns silo finns en av kommunens badplatser, som visserligen har olämplig placering, men ändå är livligt frekventerad då vattervattnet inbjuder till bad.

Salong Perma

Tingshusgatan 10
Tel. 0144 ★ 100 80

Ungdomligt mode som
passar för hela
familjen

Välkomna
gamla som nya
kunder!

Chris Karlsson

61 RÅBY

Nyanlagt modellflygfält, som skall tas i bruk sommaren 1980.

60 SJÖSTORP

När du passerar riksväg 50 har du på väster sida en betesmark söder om åkermarken vid Sjöstorp. Från parkeringsplatsen vid vägen har du ett av länets förnämsta kalkkärr framför dina ögon. Detta kärr karakteriseras av tuvor med ax-ag kringflutna av det kalkhaltiga vattnet som bildar blekeflarkar. Här finns även rikligt med svarthö och karaktärsblomman i kalkkärr — majvivan, men även gräsull, blodnyckel och flugblomster.

Kalkkärren är känsliga för nedslitning och bör ej beträdas, eftersom dess extremt kalkberoende flora annars kan utplånas.

folkungen

Lysingsbygdens egen ortstidning.

Prenumerera Du också !

En årgång (50 nr) i pärmvänligt
format för 105:-

POSTGIRO 137988-2

BANKGIRO 790 ★ 7934

**ÅBY FYRBONDEGÅRD—HEDA—KOLSTAD
GOTTORP—OMBERG—HÄSTHOLMEN—
VÄSTRA TOLLSTAD—RÅBY**

(Cirka 24.600 m.)

78 JUSSBERG

Bronsåldersgravhög och järnåldersgravfält beläget upp mot bebyggelsen i Heda. En skylt om fornminnesområdet står strax innan tätbebyggelsen slutar vid vägen mot Alvstra.

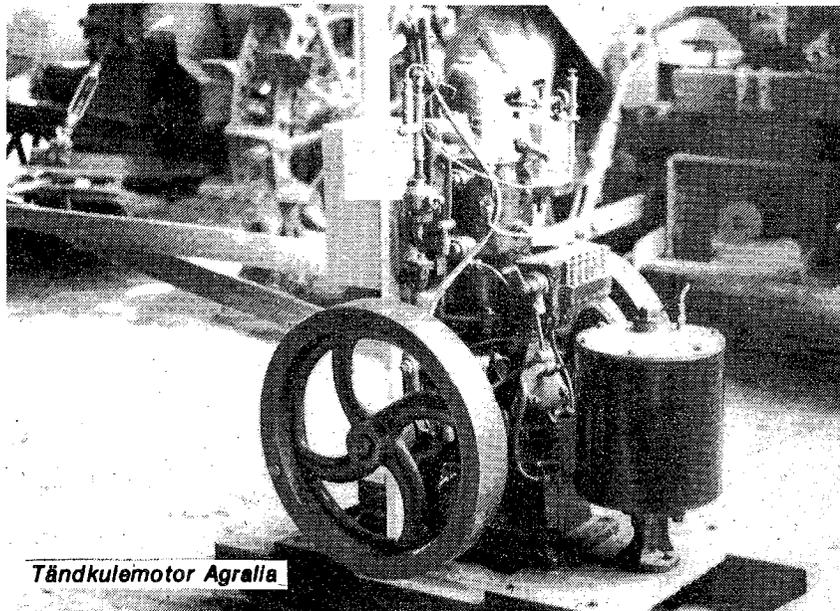
81 EKKULLEN

Bronsålderhög alldeles vid vägen mellan Rök och Heda. Gravhögen ligger så i blickfånget att man knappast kan undgå att lägga märke till den.

83 AGRALIA

Lantbruksmuseum vid Gottorp som iordningställt genom ideella krafter och samarbete mellan Ödeshögs kommun och fastighetsägaren, familjen Renstad.

Samlingarna är nu så omfattande att ett besök vid muséet måste rekommenderas. Det hålles öppet för allmän visning vid några tillfällen varje sommar, och i övrigt för besöksgrupper efter beställning på turistbyrån. Utomhus kan man i Gottorp även se lämningar efter den tid då Disevidsån utnyttjades som kraftresurs.

Tändkulemotor Agralia

74 DAGS MOSSE

Vill du uppleva ett karaktäristiskt myrlandskap kan du lämpligen ta dig ut på mossen vid Ombergs torvfabrik, och därifrån kan du följa järnvägsspåret norrut tills du kommer förbi den av människohand minst påverkade delen bortom gravarna för torvbrytning.

Tänk på att mossen är mycket stor och se till att du inte går vilse. Att göra upp eld eller bara tappa litet glöd från en cigarrett kan bli katastrofalt under den torra årstiden. En brand som får fäste kan ta årtal att släcka på en sådan plats. Undvik alltså alla former av eld när du vistas ute på mossen. Det är oåterkalleligen förbjudet när den är torr.

65 SVERKERSTENEN

Belägen på norra sidan om Ålebäcken vid bron, där gamla Vadstenavägen går upp mot Omberg. Stenen är felplacerad.

66 SVERKERKAPELLET

Anses vara uppfört på platsen där Konung Sverker den äldre mördades på väg till julottan. Var förmodligen gravkapell för Sverkerätten, men kvarlevorna flyttades sedan till klosterkyrkan när denna blivit färdigställd.

67 GRÅTORP

Gammal fiskestuga i privat ägo belägen mellan Ellen Keys Strand och Sverkerkapellet. Söder om tomtgränsen finns en strandremsa avsedd för bad och friluftsliv vid vätterstranden, men platsen är illa ansatt av förbuskning.

★ **Rätta kläder
i alla väder !!!**

HERR — DAM — TONÅR

***Axéns*
KLÄDER
ÖDESHÖG**

HÄGGESTAD—
BROBY—
HÄSTHOLMEN—
HANINGETORP—
RÅBY

(Cirka 24.600 m.)

80 HEDA KYRKA

En klenod i landets byggnadskonst. Den höll på att förfalla under början av 1800-talet, då man planerade att riva den för att bygga en större. Men kyrkan

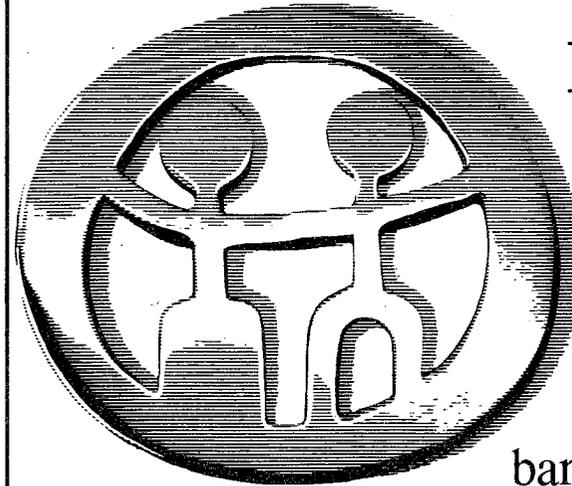

VÄLKOMMEN !

Vi för
kvalitetskläder
för hela
familjen

**BARN
SHOPEN**

Lena o. Sonja

Finessen
med en
provins-
bank.

Symbolen
för Östgöta-
banken är såvitt

vi vet den enda banksymbolen i världen med människor i. Vår banksymbol stämmer också med vår inriktning och profil - det mänskliga engagemanget. När du ser vår symbol, så vet du också att du alltid är hjärtligt välkommen.

Och de medel vi får förtroendet att förvalta stannar också kvar här i vår egen provins som garanti för fortsatt utveckling. Det är det som är den verkliga finessen med en egen provinsbank!

ÖSTGÖTABANKEN
Provinsens Egen Bank
ÖDESHÖG

räddades undan hotet genom en professor Brunius ivriga tillskyndan. Därför kan vi fortfarande ta del av den sköna arkitektur, som utvecklades av cisterciensermunkarna i Alvastra kloster. Kyrkan har en uttalad prägel av samma byggnadsstil som återfinns i klosterruinen, trots att tornet är betydligt äldre än då de första munkarna anlände.

Vissa uppgifter gör gällande att tornet skall vara uppfört för försvarsändamål på 800-talet, men att det sedan revs ner till första våningen och byggdes upp till sitt nuvarande utseende på 1100-talet, när det blev kyrkobyggnad.

I övrigt har kyrkan byggts till i olika etapper. Så mycket finns att notera om Heda kyrka att allt inte får plats här, varför vi nöjer oss med att påminna om de två runstenarna i kyrkväggen på östra sidan, om orgelfasaden från Mjölby kyrka — en av de vackraste fasaderna i stiftet — om piscinanischen med avlopp, om dopfontarna och inte minst om Heidenstams Himladrottningen, den äldsta av de tre madonnabilderna. Enklast konstaterar du genom ett eget besök att kyrkan är värd allt intresse.

75 ALVASTRAS KLOSTER

Anlagt den 6 juni (samtidigt med Nydala) 1143, som den 40:e dottern av Clairvaux inom cistercienserorden. Av munkklostren inom denna orden i Sverige blev Alvastra det mest betydelsefulla, möjligen orsakat av att även Sveriges regenter fanns i Alvastra när klostret grundades.

Munkarna var i första hand jordbrukare, men deras verksamhet betydde revolution också på många andra områden, där de utövade stor skicklighet. I Alvastra fanns sannolikt Nordens största bibliotek vid den tid då klostret stod på sin höjdpunkt. Byggnadstekniken var mer avancerad än vad som fanns när munkarna anlände. Sjukvård, social omsorg om gamla och sjuka utövades först enligt ett humanistiskt mönster, sedan allt mer kommersiellt. Avlatshandel och gårdsdonationer fick ökad betydelse i takt med ordens moraliska förfall.

Under århundradena fram till dess Gustav Vasa satte punkt för klostrets verksamhet hann dock cisterciensermunkarna sätta sin prägel på bygden och andra delar av landet med outplånliga spår.

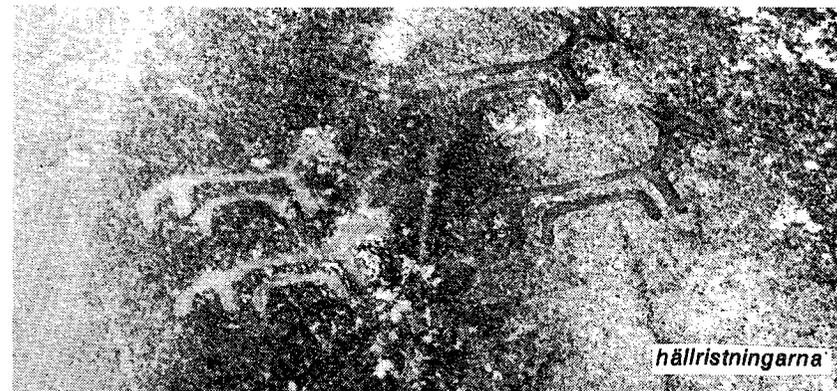
Vid reformationen ägde Alvastra 438 gårdar i Östergötland, Västergötland, Södermanland, Småland och Öland. Dessutom var klostren i Varnhem, Julita och Husby döttrar av Alvastra.

En av den första generationen munkar i Alvastra — Stefan — blev Sveriges förste biskop. Klostrets högt utvecklade krydd- och örtagård för läkemedelsväxter restaurerades 1978 på sin ursprungliga plats i den inre klostergården.

För arbetet svarade kantor Rolf Erixson, Hov.

64 ÅLEBÄCKEN

Användes av munkarna för industriverksamhet. Dambotten och dammfästet finns kvar, liksom stenfundamenten för vattendriften till de nedanför liggande verkstäderna och kvarnarna.

62 HÄLLRISTNINGARNA VID HÄSTHOLMEN

I Östergötland finns kända hällristningar på tre platser, och en av dessa är Hästholmen. Hällen ligger söder om handelsträdgården med tomatodling, och du kan komma dit via en stig som börjar med en fornminnesskylt vid Hamngatan.

Fynden anses vara från bronsåldern och är alltså cirka 2 000 år äldre än runstenarna. Hällristningar är den äldsta formen av budskap som finns antecknad i vårt land. Vi vet ej den exakta innebörden, men den anses ha med fruktbarhetsriter att göra.

På hällen finns djuravbildningar, skepp, yxor, möjligen även brölloppsscener — samtligt alltså med anknytning till god jakt och fruktbarhet.

Garn - REA !!!

Stick- och virkgarner till kraftigt nedsatta priser under juli månad!

FLICKORNA I BACKEN

Storgatan 15, ÖDESHÖG

ÅBY FYRBONDEGÅRD—HEDA—NORRÖ— ALVA STRA—VÄSTRA TOLLSTAD—HA- NINGETORP

(Cirka 23.300 m.)

59 HÄGGESTAD GRAVFÄLT

Hela området på båda sidor om vägen när du kommer till första utförsbacken från Åby Västergård mot Heda, är ett väl synligt gravfält. Du kan se domarringar, gravrösen och bautastenar, men även en runsten längst ner i området. När du strövar omkring här, se upp så du inte kommer in på skjutbanan när skjutning pågår.

77 STORA BROBY

En av de få väderkvarnar som finns bevarade i Östergötland står här. Kvarnen är förklarad som byggnadsminne.

76 PÅBYGGNADEN VID BROBY

En av de mest förbryllande konstruktioner vi känner till i landet. Fyndet är möjligen en kult- eller begravningsplats, kanske bådadera. Man vet att den byggdes och underhölls under 43 år för cirka 4500 år sedan. Den är anlagd på en begränsad yta våtmark, som aldrig torkar ur på grund av källflöde, men den ligger ej ute på Dags Mosse vilket ibland görs gällande.

På de många nedslagna pålarna har man placerat ett täcke av spänger och bark tills bygget fått bärlighet. På detta har sedan funnits ett stort antal eldstäder, men däremot har man ej kunnat påvisa att några byggander skulle ha funnits. De fynd som har gjorts vid utgrävningarna omfattar såväl enkla redskap som benrester från människor och olika djurarter.

Titta in i CADELINAS KÄLLARE

KONSTHANTVERK o. GAMLA GREJOR
Hamngatan 25, HÄSTHOLMEN
(mitt emot värshuset)

ÖPPET:

Dagligen under juli månad, samt lördagar och söndagar under augusti och september, eller enligt överenskommelse per tel. 0144 - 331 90

Gravfält vid Häggestad (sid. 52)

71 STOCKLYCKE VANDRARHEM

Anläggningen drivs av Svenska Turistföreningen och är en av de populärare i södra Sverige. Härifrån utgår strövstigar och cykelvägar på Omberg, och här finns möjlighet att dricka kaffe med hembakat bröd till.

72 NATURUM STOCKLYCKE

Domänverkets informationscentral på Omberg hålls öppen under turistsäsongen för att informera inte bara om berget, utan även med turistservice av de värdinnor för Vadstena och Ödeshög, vilka samarbetar med Domänverket.

Den fasta utställningsdelen kompletteras varje år med en specialutställning. Vidare finns en diavision med flera olika program, försäljning av litteratur, samt en samlingsal för olika sällskap som håller sammankomster på Omberg.

68 STRAND

Här vid Vättern byggde författarinnan Ellen Key sitt vackra hem 1910, och hon bodde här till sin död år 1926. Strand drivs numera som en stiftelse för stipendiater och visas sommartid för allmänheten.

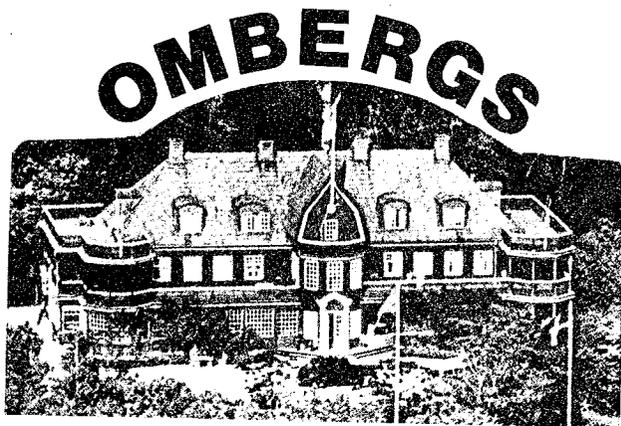
69 SVERKERGÅRDEN

Krypta från Sverkertiden. Man är osäker om huruvida även kungaborgen var placerad här, vilket dock förefaller högst troligt med tanke på utsikten.

70 GALGBACKEN

Anses ha legat öster om Sverkergården i samma slutning, där det fortfarande finns rösen kvar. För närvarande finns uppfattningen att samma plats även kan utgöra ett järnåldersgravfält.

Nu har du cyklat ungefär 46 mil och 300 meter. Duktigt! Dessutom har du fått mer kunskap och utbyte av dina cykelmil än dem som trampar Vättern runt på mindre än ett dygn.

TURISTHOTELL

OTUM: (Ombergs Turisthotell i Unik Miljö)

Vad har OTUM som inte andra har? Bara några minuters gång- eller bilväg från OTUM finns...

■ ALVA STRA KLOSTERRUIN	■ LAGDA MOTIONS/
PROMENADLEDER
■ OMBERGS HJÄSSA	■ UNIKT FLORABESTAND
■ BOKSKOGEN	■ RÖKSTENEN (Sveriges äldsta
runsten)
■ HEIDENSTAMS "HIMLA-
DROTTNINGEN i Heda kyrka"	■ STENÅLDERSGRAVARNA
■ SVERKERKAPELLET	■ TAKERN (Sveriges största
fågelsjö)
■ SJÖN VÄTTERN	
■ ELLEN KEYS STRAND
(Museum - Hem)	

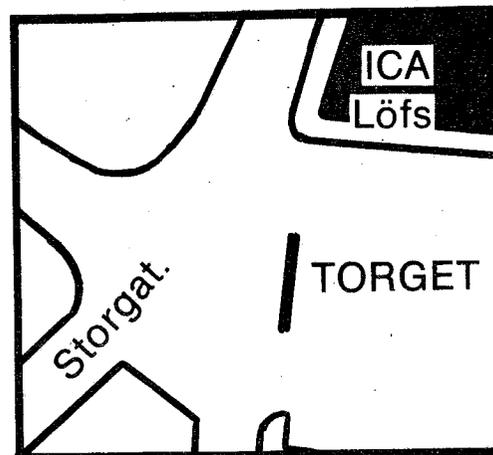
OMBERGS TURISTHOTELL

Margot och Per-Anders Tellgren

Alvastra • 599 00 Ödeshög

Tel. 0144 - 330 02

ICA LÖFS ICA

VÄLKOMNA

till den
trivsamma
butikens med
det stora
sortimentet

SOMMARPRIS
HEL BACK PRIPPS
LÄSK O. LÄTTÖL

2390

Några av våra specialiteter:

★ FLATRÖKT SKINKA I BIT

★ NYBAKAD FRANSKA KL 9 VARJE DAG

Dessutom ICAs gulmärkta LÅGPRISVAROR!

Denna trycksak är producerad av merkalot för att stimulera cyklister och turister att upptäcka nya vägar i Lysingsbygden.

Till sommaren 1981 planerar fritidsnämnden i Ödeshög att ge ut en omarbetad och utförligare upplaga i samma syfte. Därför är det bra att redan nu samla in alla goda förslag om hur broschyren skall kunna förbättras.

Därför, om du har synpunkter och idéer om hur informationen till cyklister och turister bör se ut, ta kontakt med Sture Ivarsson, folkungen, Tingshuset — eller vänd dig direkt till

FRITIDSKONTORET

Bruno Petersson
Tel. 11723

RESTAURANG EUROPA

Storgatan 31, ÖDESHÖG
Tel. 0144 ★ 11339